Συλλογή της Νομολογίας

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ
MACIEJ SZPUNAR
της 24ης Οκτωβρίου 2024[1]

Υπόθεση C-575/23

FT,
AL,
ON
κατά
État belge
παρισταμένης της:
Orchestre national de Belgique (ONB)

[αίτηση του Conseil d'État
(Συμβουλίου της Επικρατείας, Βέλγιο)
για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως]

«Προδικαστική παραπομπή – Προσέγγιση των νομοθεσιών – Διανοητική ιδιοκτησία – Δικαίωμα πνευματικής ιδιοκτησίας και συγγενικά δικαιώματα – Συγγενικά δικαιώματα μουσικών ορχήστρας που έχουν την ιδιότητα δημοσίου υπαλλήλου – Οδηγία 2001/29/ΕΚ – Άρθρο 2 και άρθρο 3, παράγραφος 2 – Δικαίωμα αναπαραγωγής και δικαίωμα διάθεσης στο κοινό – Οδηγία 2006/115/ΕΚ – Άρθρα 7 έως 9 – Δικαιώματα υλικής ενσωμάτωσης, ραδιοτηλεοπτικής μετάδοσης, παρουσίασης στο κοινό και διανομής – Οδηγία (ΕΕ) 2019/790 – Άρθρο 26 – Χρονική εφαρμογή – Άρθρα 18 έως 23 – Πεδίο εφαρμογής – Αρχή της δέουσας και αναλογικής αμοιβής – Αρχή της συμβατικής ελευθερίας – Εκχώρηση των συγγενικών δικαιωμάτων διά κανονιστικής ρύθμισης»

Εισαγωγή

1. Οι δημιουργοί δεν είναι οι μοναδικοί δικαιούχοι των δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας επί των έργων τους. Ειδικά δικαιώματα, καλούμενα «δικαιώματα συγγενικά προς την πνευματική ιδιοκτησία» (στο εξής: συγγενικά δικαιώματα[2]), παρέχονται σε όσους επικουρούν την καλλιτεχνική δημιουργία, ιδίως στους ερμηνευτές ή εκτελεστές καλλιτέχνες.

2. Αυτά τα συγγενικά δικαιώματα, με τα οποία προστατεύονται οι υπηρεσίες (ερμηνείες ή εκτελέσεις) των ερμηνευτών ή εκτελεστών καλλιτεχνών έναντι της άνευ αδείας εκμετάλλευσης, έχουν παρόμοιο χαρακτήρα με τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας. Όχι μόνον αφορούν, σε

[1] Γλώσσα του πρωτοτύπου: η γαλλική.

[2] Ειδικότερα, πρόκειται για τα λεγόμενα «περιουσιακά» δικαιώματα. Τα ηθικά δικαιώματα δεν διέπονται από το δίκαιο της Ένωσης και, ως εκ τούτου, δεν θα εξετασθούν στις παρούσες προτάσεις.

γενικές γραμμές, τις ίδιες πράξεις εκμετάλλευσης, αλλά επιπλέον έχουν και αυτά τον χαρακτήρα αποκλειστικών δικαιωμάτων, καθόσον συνίστανται στο δικαίωμα να επιτρέπεται ή να απαγορεύεται η χρήση των υπηρεσιών αυτών.

3. Ωστόσο, για τους ερμηνευτές ή εκτελεστές καλλιτέχνες η άσκηση των δικαιωμάτων τους συχνά καθίσταται περιπλοκότερη σε σχέση με τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας. Αφενός, οι ερμηνευτές ή εκτελεστές καλλιτέχνες δραστηριοποιούνται στο πλαίσιο σχέσης εργασίας πολύ συχνότερα απ' ό,τι οι δημιουργοί. Αφετέρου, ενώ ένα έργο έχει συνήθως έναν μόνο δημιουργό ή περιορισμένο αριθμό δημιουργών, παραδείγματος χάριν έναν συνθέτη μουσικής και έναν στιχουργό, αντιθέτως, οι ερμηνευτές ή εκτελεστές καλλιτέχνες συχνά πλαισιώνονται από ομάδες μεγαλύτερου ή μικρότερου μεγέθους, επί παραδείγματι από μουσικά συγκροτήματα, θεατρικούς θιάσους ή ορχήστρες, όπως εν προκειμένω.

4. Συνεπώς, είναι αναγκαίο να οργανωθεί η άσκηση των συγγενικών δικαιωμάτων των ερμηνευτών και εκτελεστών καλλιτεχνών κατά τρόπο που να συμβιβάζεται με τα έννομα συμφέροντα των εργοδοτών τους και με την εύρυθμη λειτουργία των συνόλων στα οποία ανήκουν. Η υπό κρίση υπόθεση αφορά ειδικότερα το ζήτημα κατά πόσον τα συγγενικά δικαιώματα των ερμηνευτών ή εκτελεστών καλλιτεχνών που απασχολούνται υπό το καθεστώς δημοσίου υπαλλήλου μπορούν να περιορισθούν διά κανονιστικής ρύθμισης προκειμένου να διασφαλισθεί η εύρυθμη λειτουργία του φορέα στον οποίον υπάγονται.

Το νομικό πλαίσιο

Το διεθνές δίκαιο

5. Η Διεθνής Σύμβαση περί της προστασίας των ερμηνευτών ή εκτελεστών καλλιτεχνών, των παραγωγών φωνογραφημάτων και των οργανισμών ραδιοτηλεόρασης συνήφθη στη Ρώμη, στις 26 Οκτωβρίου 1961 (στο εξής: Σύμβαση της Ρώμης). Η Ευρωπαϊκή Ένωση δεν είναι συμβαλλόμενο μέρος της Σύμβασης, αλλά όλα τα κράτη μέλη, πλην της Δημοκρατίας της Μάλτας, είναι. Μολονότι η εν λόγω Σύμβαση επιβάλλει υποχρεώσεις, όσον αφορά την προστασία των δικαιωμάτων των ερμηνευτών ή εκτελεστών καλλιτεχνών[3], μόνο για εκτελέσεις που έχουν ενσωματωθεί υλικά, εγγραφεί ή μεταδοθεί ραδιοτηλεοπτικά σε χώρα διαφορετική από εκείνη στην οποία ζητείται η προστασία, εντούτοις, προβλέπει μια κατ' ελάχιστον προστασία σε διεθνές επίπεδο. Άλλες πράξεις του διεθνούς δικαίου, όπως και οι σχετικές πράξεις του δικαίου της Ένωσης, παραπέμπουν στην εν λόγω Σύμβαση και πρέπει να ερμηνεύονται συμφώνως προς αυτήν[4].

[3] Η υπό κρίση υπόθεση δεν αφορά την προστασία των παραγωγών φωνογραφημάτων και των οργανισμών ραδιοτηλεόρασης, η οποία επίσης καθιερώθηκε με τη Σύμβαση της Ρώμης.

[4] Πρβλ. απόφαση της 8ης Σεπτεμβρίου 2020, Recorded Artists Actors Performers (C-265/19, EU:C:2020:677, σκέψεις 50 και 51).

6. Τα άρθρα 7, 8 και 15 της Σύμβασης της Ρώμης προβλέπουν τα ακόλουθα:

«Άρθρο 7

1. Η προβλεπόμενη από την παρούσα Σύμβαση προστασία υπέρ των ερμηνευτών ή εκτελεστών καλλιτεχνών θα τους παρέχει το δικαίωμα να παρεμποδίζουν:

α) τη χωρίς τη συναίνεση τους ραδιοτηλεοπτική εκπομπή και τη μετάδοση προς το κοινό της εκτέλεσης τους, εκτός εάν η εκτέλεση που χρησιμοποιείται για τη ραδιοτηλεοπτική εκπομπή ή τη μετάδοση προς το κοινό αποτελεί ήδη εκτέλεση προοριζόμενη προς ραδιοτηλεοπτική μετάδοση ή πραγματοποιήθηκε από εγγραφή·

β) τη χωρίς τη συναίνεσή τους εγγραφή επί υλικού φορέα της μη εγγεγραμμένης εκτέλεσής τους·

γ) τη χωρίς τη συναίνεσή τους αναπαραγωγή της εγγραφής της εκτέλεσής τους:

(i) εφόσον η πρώτη εγγραφή πραγματοποιήθηκε χωρίς τη συναίνεσή τους·

(ii) εφόσον η αναπαραγωγή πραγματοποιήθηκε προς σκοπούς διαφορετικούς από εκείνους για τους οποίους έδωσαν τη συναίνεσή τους·

(iii) εφόσον η πρώτη εγγραφή πραγματοποιήθηκε κατά τις διατάξεις του άρθρου 15 και η αναπαραγωγή έγινε προς σκοπούς διαφορετικούς από τους προβλεπόμενους από τις διατάξεις αυτές.

[…]

Άρθρο 8

Κάθε συμβαλλόμενο κράτος μπορεί, με την εσωτερική του νομοθεσία, να καθορίζει τους όρους σύμφωνα με τους οποίους οι ερμηνευτές ή εκτελεστές καλλιτέχνες θα εκπροσωπούνται όσον αφορά την άσκηση των δικαιωμάτων τους, όταν στην ίδια εκτέλεση μετέχουν περισσότεροι απ' αυτούς.

[…]

Άρθρο 15

[…]

2. Με την επιφύλαξη των διατάξεων της προηγούμενης παραγράφου 1, κάθε συμβαλλόμενο κράτος όσον αφορά την προστασία των ερμηνευτών ή εκτελεστών καλλιτεχνών […] έχει την ευχέρεια να προβλέπει στην εσωτερική του νομοθεσία περιορισμούς παρόμοιους με εκείνους που προβλέπει η νομοθεσία του αυτή όσον αφορά την προστασία της πνευματικής ιδιοκτησίας στα φιλολογικά και καλλιτεχνικά έργα. Πάντως υποχρεωτικές άδειες δεν μπορούν να θεσπισθούν παρά μόνο στο μέτρο που συμβιβάζονται με τις διατάξεις της παρούσας Σύμβασης».

7. Μολονότι η Ένωση δεν είναι συμβαλλόμενο μέρος στη Σύμβαση της Ρώμης, ωστόσο είναι συμβαλλόμενο μέρος στη Συνθήκη του Παγκόσμιου Οργανισμού Διανοητικής Ιδιοκτησίας (ΠΟΔΙ) για τις εκτελέσεις και τα φωνογραφήματα, η οποία συνήφθη στη Γενεύη στις 20 Δεκεμβρίου 1996 και εγκρίθηκε εξ ονόματος της Ευρωπαϊκής Κοινότητας με την απόφαση

2000/278/ΕΚ του Συμβουλίου, της 16ης Μαρτίου 2000[5] (στο εξής: WPPT). Κατά το άρθρο 1, παράγραφος 1, της WPPT:

«Από την παρούσα συνθήκη δεν προκύπτει καμία παρέκκλιση από τις υποχρεώσεις που υπέχουν τα συμβαλλόμενα μέρη μεταξύ τους βάσει της [Σύμβασης της Ρώμης]».

8. Τα άρθρα 6 έως 10 της WPPT κατοχυρώνουν προς όφελος των ερμηνευτών ή εκτελεστών καλλιτεχνών «το αποκλειστικό δικαίωμα να επιτρέπουν»:

– τη ραδιοτηλεοπτική μετάδοση, την παρουσίαση στο κοινό και την εγγραφή των μη εγγεγραμμένων ερμηνειών ή εκτελέσεών τους,

– την αναπαραγωγή των ερμηνειών ή εκτελέσεών τους που είναι ενσωματωμένες σε φωνογραφήματα,

– τη διανομή μέσω μεταβίβασης της κυριότητας και την εμπορική εκμίσθωση προς το κοινό των αντιτύπων των εκτελέσεών τους που έχουν ενσωματωθεί σε φωνογραφήματα,

– τη διάθεση στο κοινό των εκτελέσεών τους που έχουν ενσωματωθεί σε φωνογραφήματα κατά τρόπο ώστε τα μέλη του κοινού να μπορούν να έχουν πρόσβαση σ' αυτά από τον τόπο και κατά το χρόνο της ατομικής επιλογής τους.

9. Το άρθρο 16, παράγραφος 1, της WPPT παρέχει την ευχέρεια στα συμβαλλόμενα μέρη να προβλέψουν στις εθνικές τους νομοθεσίες τους ίδιους περιορισμούς ή εξαιρέσεις, όσον αφορά την προστασία των ερμηνευτών ή εκτελεστών καλλιτεχνών, με αυτές που προβλέπουν στις εθνικές τους νομοθεσίες για την προστασία της πνευματικής ιδιοκτησίας.

Το δίκαιο της Ένωσης

10. Τα άρθρα 2 και 3 της οδηγίας 2001/29/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 22ας Μαΐου 2001, για την εναρμόνιση ορισμένων πτυχών του δικαιώματος του δημιουργού και συγγενικών δικαιωμάτων στην κοινωνία της πληροφορίας[6], έχουν ως εξής:

«Άρθρο 2

Τα κράτη μέλη παρέχουν το αποκλειστικό δικαίωμα να επιτρέπουν ή να απαγορεύουν, την άμεση ή έμμεση, προσωρινή ή μόνιμη αναπαραγωγή με οποιοδήποτε μέσο και μορφή, εν όλω ή εν μέρει:

[…]

β) στους καλλιτέχνες ερμηνευτές ή εκτελεστές, όσον αφορά την εγγραφή σε υλικό φορέα των ερμηνειών ή εκτελέσεών τους,

[…]

[5] ΕΕ 2000, L 89, σ. 6.

[6] ΕΕ 2001, L 167, σ. 10.

Άρθρο 3

[…]

2. Τα κράτη μέλη παρέχουν το αποκλειστικό δικαίωμα να επιτρέπουν ή να απαγορεύουν τη διάθεση στο κοινό, ενσυρμάτως ή ασυρμάτως, κατά τρόπο ώστε οποιοσδήποτε να έχει πρόσβαση σε αυτά όπου και όταν επιλέγει ο ίδιος:

α) στους καλλιτέχνες ερμηνευτές ή εκτελεστές, όσον αφορά την εγγραφή σε υλικό φορέα των ερμηνειών ή εκτελέσεών τους,

[…]».

11. Κατά τα άρθρα 3 και 7 έως 10 της οδηγίας 2006/115/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 12ης Δεκεμβρίου 2006, σχετικά με το δικαίωμα εκμίσθωσης, το δικαίωμα δανεισμού και ορισμένα δικαιώματα συγγενικά προς την πνευματική ιδιοκτησία στον τομέα των προϊόντων της διανοίας[7]:

«Άρθρο 3

1. Το αποκλειστικό δικαίωμα συναίνεσης ή απαγόρευσης για την εκμίσθωση και το δανεισμό ανήκει:

[…]

β) στον καλλιτέχνη ερμηνευτή ή εκτελεστή, όσον αφορά τις υλικές ενσωματώσεις της εκτέλεσής του·

[…]

Άρθρο 7

1. Τα κράτη μέλη παρέχουν στους καλλιτέχνες ή εκτελεστές το αποκλειστικό δικαίωμα να επιτρέπουν ή να απαγορεύουν την υλική ενσωμάτωση των εκτελέσεών τους.

[…]

Άρθρο 8

1. Τα κράτη μέλη προβλέπουν για τους καλλιτέχνες ερμηνευτές ή εκτελεστές το αποκλειστικό δικαίωμα να επιτρέπουν ή να απαγορεύουν την ασύρματη ραδιοτηλεοπτική μετάδοση και την παρουσίαση στο κοινό των εκτελέσεών τους, εκτός από τις περιπτώσεις κατά τις οποίες η εκτέλεση αποτελεί ήδη μέρος ραδιοτηλεοπτικής εκπομπής ή γίνεται από υλική ενσωμάτωση.

[…]

[7] ΕΕ 2006, L 376, σ. 28.

Άρθρο 9

1. Τα κράτη μέλη προβλέπουν το αποκλειστικό δικαίωμα διάθεσης στο κοινό, μέσω πωλήσεως ή με άλλους τρόπους, των αντικειμένων που σημειώνονται στα στοιχεία α) έως δ), συμπεριλαμβανομένων και των αντιγράφων τους, στο εξής καλούμενο "δικαίωμα διανομής":

α) για τους καλλιτέχνες ερμηνευτές ή εκτελεστές, όσον αφορά τις υλικές ενσωματώσεις των εκτελέσεών τους·

[…]

Άρθρο 10

[…]

2. Με την επιφύλαξη της παραγράφου 1, κάθε κράτος μέλος έχει την ευχέρεια να προβλέπει σχετικά με την προστασία των καλλιτεχνών ερμηνευτών ή εκτελεστών […], περιορισμούς της ίδιας φύσεως με αυτούς που προβλέπονται στη νομοθεσία του για την προστασία της πνευματικής ιδιοκτησίας στην περίπτωση των λογοτεχνικών και καλλιτεχνικών έργων.

Ωστόσο, η χορήγηση υποχρεωτικών αδειών μπορεί να προβλέπεται μόνον στο βαθμό που οι άδειες αυτές συμβιβάζονται με τη [Σ]ύμβαση της Ρώμης.

[…]»

12. Η οδηγία (ΕΕ) 2019/790 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 17ης Απριλίου 2019, για τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας και τα συγγενικά δικαιώματα στην ψηφιακή ενιαία αγορά και την τροποποίηση των οδηγιών 96/9/ΕΚ και 2001/29/ΕΚ[8], προβλέπει στα άρθρα 18 έως 23, υπέρ των ερμηνευτών και εκτελεστών καλλιτεχνών:

– την αρχή της δέουσας και αναλογικής αμοιβής όταν παρέχουν άδεια ή μεταβιβάζουν τα αποκλειστικά τους δικαιώματα για την εκμετάλλευση των αντικειμένων τους προστασίας,

– υποχρέωση διαφάνειας από τα μέρη στα οποία έχουν χορηγήσει άδεια ή έχουν μεταβιβάσει τα δικαιώματά τους, ιδιαίτερα όσον αφορά τους τρόπους εκμετάλλευσης, όλα τα έσοδα που προέκυψαν και την οφειλόμενη αμοιβή,

– το δικαίωμα να αξιώνουν πρόσθετη, κατάλληλη και δίκαιη αμοιβή, όταν η αμοιβή η οποία είχε αρχικά συμφωνηθεί αποδεικνύεται δυσανάλογα χαμηλή σε σύγκριση με όλα τα επακόλουθα σχετικά έσοδα που προέρχονται από την εκμετάλλευση των έργων ή των ερμηνειών,

– εκούσιες, εναλλακτικές διαδικασίες επίλυσης διαφορών που αφορούν την υποχρέωση διαφάνειας και το δικαίωμα πρόσθετης αμοιβής,

– το δικαίωμα ανάκλησης άδειας ή μεταβίβασης των αποκλειστικών δικαιωμάτων τους,

– την αρχή της μη εκτελεστότητας οποιασδήποτε συμβατικής διάταξης η οποία δεν συνάδει με τους κανόνες που μνημονεύονται στη δεύτερη, τρίτη και τέταρτη περίπτωση ανωτέρω.

[8] ΕΕ 2019, L 130, σ. 92.

13. Κατά το άρθρο 26 της οδηγίας αυτής:

«1. Η παρούσα οδηγία εφαρμόζεται σε όλα τα έργα και άλλα αντικείμενα που προστατεύονται από το εθνικό δίκαιο περί πνευματικής ιδιοκτησίας την ή μετά την 7η Ιουνίου 2021.

2. Η εφαρμογή της παρούσας οδηγίας δεν θίγει τις πράξεις που έχουν συναφθεί και τα δικαιώματα που έχουν αποκτηθεί πριν από την 7η Ιουνίου 2021».

Το βελγικό δίκαιο

14. Στο βελγικό δίκαιο, τα συγγενικά δικαιώματα διέπονται από το κεφάλαιο 3 του τίτλου 5 του βιβλίου XI του code de droit économique (κώδικα οικονομικού δικαίου). Τα άρθρα XI.203 και XI.205 του κώδικα αυτού, όπως ίσχυε κατά τον χρόνο των πραγματικών περιστατικών της διαφοράς της κύριας δίκης (στο εξής: κώδικας οικονομικού δικαίου), όριζαν, μεταξύ άλλων, τα εξής:

«Άρθρο XI.203

[…]

Τα συγγενικά δικαιώματα που αναγνωρίζονται στο παρόν κεφάλαιο είναι κινητά, εκχωρήσιμα και μεταβιβάσιμα, εν όλω ή εν μέρει, σύμφωνα με τους κανόνες του αστικού κώδικα. Ειδικότερα, μπορούν να αποτελέσουν αντικείμενο εκποίησης ή απλής ή αποκλειστικής άδειας χρήσης.

[…]

Άρθρο XI.205

§ 1. Μόνον ο ερμηνευτής έχει το δικαίωμα να αναπαράγει την ερμηνεία του ή να επιτρέπει την αναπαραγωγή της, με οποιονδήποτε τρόπο και υπό οποιαδήποτε μορφή, άμεση ή έμμεση, προσωρινή ή μόνιμη, εν όλω ή εν μέρει.

Το δικαίωμα αυτό περιλαμβάνει, μεταξύ άλλων, το αποκλειστικό δικαίωμα να επιτρέπεται η εκμίσθωση ή ο δανεισμός.

Μόνον ο ερμηνευτής έχει το δικαίωμα να παρουσιάζει στο κοινό την ερμηνεία του, με οποιοδήποτε μέσο, μεταξύ άλλων, μέσω της διάθεσής της στο κοινό κατά τρόπο ώστε οποιοσδήποτε να έχει πρόσβαση σε αυτήν όπου και όταν επιλέγει ο ίδιος.

Στα δικαιώματα του ερμηνευτή περιλαμβάνεται, μεταξύ άλλων, το αποκλειστικό δικαίωμα διανομής […]

[…]

§ 3. Κάθε σύμβαση που αφορά τον ερμηνευτή αποδεικνύεται εγγράφως.

Οι συμβατικές διατάξεις σχετικά με τα δικαιώματα του ερμηνευτή και τους τρόπους εκμετάλλευσής τους πρέπει να ερμηνεύονται στενά. Η εκχώρηση του αντικειμένου στο οποίο έχει ενσωματωθεί υλικά η ερμηνεία δεν παρέχει δικαίωμα εκμετάλλευσής της.

[…]

§ 4. Όταν παρέχονται υπηρεσίες από ερμηνευτή σε εκτέλεση σύμβασης εργασίας ιδιωτικού δικαίου ή στο πλαίσιο σχέσης δημοσίου δικαίου, τα περιουσιακά δικαιώματα μπορούν να εκχωρηθούν στον εργοδότη, υπό την προϋπόθεση ότι η εκχώρηση των δικαιωμάτων προβλέπεται ρητώς και ότι η παροχή των υπηρεσιών εμπίπτει στο πεδίο της εν λόγω σύμβασης ή σχέσης.

[…]

Η έκταση και οι διαδικαστικές λεπτομέρειες της μεταβίβασης μπορούν να καθορίζονται από συλλογικές συμφωνίες».

15. Το arrêté royal relatif aux droits voisins du personnel artistique de l'Orchestre national de Belgique, du 1er juin 2021 [βασιλικό διάταγμα της 1ης Ιουνίου 2021 σχετικά με τα συγγενικά δικαιώματα του καλλιτεχνικού προσωπικού της Εθνικής Ορχήστρας του Βελγίου (στο εξής: ONB)] (στο εξής: προσβαλλόμενη στην κύρια δίκη πράξη) ρυθμίζει ειδικά τα συγγενικά δικαιώματα των ερμηνευτών ή εκτελεστών καλλιτεχνών που είναι μέλη της ONB. Το άρθρο 2 της εν λόγω πράξης προβλέπει τα ακόλουθα:

«Ο ερμηνευτής εκχωρεί στην [ONB], σύμφωνα με τις διατάξεις του παρόντος διατάγματος, τα συγγενικά δικαιώματα που αφορούν τις υπηρεσίες που παρέχει στο πλαίσιο της αποστολής του στην υπηρεσία της [ONB]».

16. Κατά το άρθρο 3, παράγραφοι 1 και 2, της εν λόγω πράξης:

«§ 1. Δυνάμει του άρθρου 2, έναντι των οριζομένων στα άρθρα 4 και 6 αποζημιώσεων, εκχωρούνται στην [ONB] τα ακόλουθα συγγενικά δικαιώματα:

a) Δικαίωμα παρουσίασης στο κοινό:

– το δικαίωμα παρουσίασης στο κοινό των έργων των ερμηνευτών στο πλαίσιο της αποστολής τους στην υπηρεσία της [ONB], με σκοπό τη διάδοση και την ηχητική αναμετάδοσή τους μέσω ραδιοσημάτων, με τη χρήση καλωδίου, μέσω δορυφόρου, διαδικτυακών πλατφορμών, streaming ή με οποιαδήποτε άλλη γνωστή ή άγνωστη μέχρι σήμερα τεχνική·

– το δικαίωμα παρουσίασης στο κοινό των έργων των ερμηνευτών στο πλαίσιο της αποστολής τους στην υπηρεσία της [ONB], με σκοπό τη διάδοση και την οπτικοακουστική αναμετάδοσή τους μέσω ραδιοσημάτων, με τη χρήση καλωδίου, μέσω δορυφόρου, διαδικτυακών πλατφορμών, streaming ή με οποιαδήποτε άλλη γνωστή ή άγνωστη μέχρι σήμερα τεχνική·

b) Δικαίωμα αναπαραγωγής και διανομής:

– το δικαίωμα αναπαραγωγής των έργων των ερμηνευτών στο πλαίσιο της αποστολής τους στην υπηρεσία της [ONB], εν όλω ή εν μέρει, σε απεριόριστο αριθμό αντιγράφων, σε οποιοδήποτε γνωστό ή άγνωστο μέχρι σήμερα φωνογραφικό, βιντεογραφικό μέσο ή πολυμέσο, συμπεριλαμβανομένων των ψηφιακών μέσων·

– το δικαίωμα διανομής των μέσων αναπαραγωγής των έργων των ερμηνευτών και το δικαίωμα προσφοράς για μεταφόρτωση της παροχής για ιδιωτικούς σκοπούς από υπηρεσία

προσβάσιμη μέσω ψηφιακού δικτύου μετάδοσης δεδομένων, ιδίως μέσω διαδικτύου, και εν γένει το δικαίωμα εκμετάλλευσης των μέσων από τους ίδιους του ερμηνευτές ή από άλλα πρόσωπα, ιδίως μέσω της πώλησης και της εκμίσθωσης.

§ 2. Η εκχώρηση δικαιωμάτων σύμφωνα με το άρθρο 2 και την πρώτη παράγραφο του παρόντος άρθρου ισχύει για όλη τη διάρκεια των συγγενικών δικαιωμάτων και σε παγκόσμιο επίπεδο […]».

Τα πραγματικά περιστατικά της κύριας δίκης, η διαδικασία και τα προδικαστικά ερωτήματα

17. Πριν από την έκδοση της προσβαλλόμενης στην κύρια δίκη πράξης, η εκμετάλλευση των συγγενικών δικαιωμάτων των μουσικών της ONB αποτελούσε αντικείμενο διαπραγματεύσεων, κατά περίπτωση, στο πλαίσιο επιτροπής διαβούλευσης. Από το 2016 διεξάγονται διαπραγματεύσεις μεταξύ της ONB και των συνδικαλιστικών εκπροσώπων των μουσικών, στο πλαίσιο επιτροπής διαβούλευσης, προκειμένου να επιτευχθεί συμφωνία σχετικά με την αμοιβή που καταβάλλεται για τα συγγενικά δικαιώματα. Οι διαπραγματεύσεις αυτές δεν έχουν τελεσφορήσει.

18. Λόγω της ανεπιτυχούς έκβασης των διαπραγματεύσεων, οι αρμόδιες βελγικές αρχές αποφάσισαν να ρυθμίσουν το ζήτημα αυτό με κανονιστική πράξη. Ωστόσο, ούτε η διαβούλευση με τους εκπροσώπους των μουσικών αυτών σχετικά με το σχέδιο κανονιστικής πράξης είχε θετική έκβαση, με αποτέλεσμα να συνταχθεί, στις 12 Μαΐου 2021, πρωτόκολλο διαφωνίας.

19. Την 1η Ιουνίου 2021 το État belge (Βελγικό Δημόσιο) εξέδωσε την προσβαλλόμενη στην κύρια δίκη πράξη, η οποία τέθηκε σε ισχύ στις 4 Ιουνίου 2021.

20. Με προσφυγή που άσκησαν στις 26 Ιουλίου 2021 ενώπιον του Conseil d'État (Συμβουλίου της Επικρατείας, Βέλγιο), οι προσφεύγοντες ζήτησαν την ακύρωση της προσβαλλόμενης στην κύρια δίκη πράξης, υποστηρίζοντας κατ' ουσίαν, μεταξύ άλλων, ότι οι διατάξεις της πράξης αυτής παραβιάζουν τα άρθρα 18 έως 23 της οδηγίας 2019/790 και τα άρθρα XI.203 και XI.205 του code de droit économique (κώδικα οικονομικού δικαίου).

21. Υπό τις συνθήκες αυτές, το Conseil d'État (Συμβούλιο της Επικρατείας) αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Έχουν τα άρθρα 18 έως 23 της [οδηγίας 2019/790] την έννοια ότι αντιτίθενται στη διά κανονιστικής ρύθμισης εκχώρηση των συγγενικών δικαιωμάτων δημοσίων υπαλλήλων όσον αφορά τις υπηρεσίες που παρέχουν στο πλαίσιο της οικείας σχέσης εργασίας;

2) Σε περίπτωση καταφατικής απάντησης, πρέπει οι όροι "πράξεις που έχουν συναφθεί" και "δικαιώματα που έχουν αποκτηθεί" του άρθρου 26, παράγραφος 2, της [οδηγίας 2019/790] να ερμηνευθούν υπό την έννοια ότι αφορούν, μεταξύ άλλων, την εκχώρηση συγγενικών δικαιωμάτων που έχει λάβει χώρα διά κανονιστικής πράξης εκδοθείσας πριν από τις 7 Ιουνίου 2021;»

22. Η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως περιήλθε στο Δικαστήριο στις 15 Σεπτεμβρίου 2023. Γραπτές παρατηρήσεις κατέθεσαν οι προσφεύγοντες, η ONB, η Βελγική Κυβέρνηση και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Άπαντες παρέστησαν στην επ' ακροατηρίου συζήτηση της 20ής Ιουνίου 2024.

Ανάλυση

23. Στην υπό κρίση υπόθεση, το αιτούν δικαστήριο υποβάλλει στο Δικαστήριο δύο προδικαστικά ερωτήματα σχετικά με την ερμηνεία διαφόρων διατάξεων της οδηγίας 2019/790. Πριν προχωρήσω στην εξέταση αυτών καθεαυτά των ερωτημάτων, θεωρώ αναγκαίο να διατυπώσω ορισμένες προκαταρκτικές παρατηρήσεις και προτάσεις σχετικά με τη διατύπωση των ερωτημάτων αυτών.

Προκαταρκτικές παρατηρήσεις

24. Με τα προδικαστικά ερωτήματα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί από το Δικαστήριο να ερμηνεύσει τις διατάξεις της οδηγίας 2019/790 σχετικά με τα συγγενικά δικαιώματα των ερμηνευτών και εκτελεστών καλλιτεχνών, προκειμένου να κρίνει αν η προσβαλλόμενη στην κύρια δίκη πράξη είναι σύμφωνη με τις διατάξεις αυτές (πρώτο προδικαστικό ερώτημα) και, ειδικότερα, αν η οδηγία αυτή έχει εφαρμογή ratione temporis στη διαφορά της κύριας δίκης (δεύτερο προδικαστικό ερώτημα).

25. Εντούτοις, κατά πάγια νομολογία, εναπόκειται στο Δικαστήριο να εξαγάγει, από το σύνολο των στοιχείων που παρέχει το εθνικό δικαστήριο και ιδίως από το σκεπτικό της απόφασης περί παραπομπής, εκείνα τα στοιχεία του δικαίου της Ένωσης που χρήζουν ερμηνείας, λαμβανομένου υπόψη του αντικειμένου της διαφοράς[9]. Εν προκειμένω, φρονώ ότι τα προδικαστικά ερωτήματα πρέπει να συμπληρωθούν.

26. Πράγματι, οι σχετικές διατάξεις της οδηγίας 2019/790 δεν έχουν αυτοτελή χαρακτήρα και δύσκολα μπορούν να ερμηνευθούν μεμονωμένα. Μολονότι, δυνάμει του άρθρου 1, παράγραφος 2, της οδηγίας αυτής, η εν λόγω οδηγία ουδόλως θίγει τις διατάξεις που προβλέπονται ήδη, ιδίως στις οδηγίες 2001/29 και 2006/115, όσον αφορά τα συγγενικά δικαιώματα των ερμηνευτών και εκτελεστών καλλιτεχνών, ωστόσο, θα ήταν ακριβέστερο να λεχθεί ότι οι εν λόγω διατάξεις της οδηγίας 2019/790 «προστίθενται» στις σχετικές διατάξεις των ανωτέρω οδηγιών με σκοπό την ενίσχυση της αποτελεσματικότητας των τελευταίων[10]. Επομένως, οι διατάξεις της οδηγίας 2019/790, στις οποίες αναφέρονται τα προδικαστικά ερωτήματα, πρέπει να ερμηνευθούν σε συνδυασμό με τις διατάξεις των οδηγιών 2001/29 και 2006/115, οι οποίες προβλέπουν συγγενικά δικαιώματα υπέρ των ερμηνευτών ή εκτελεστών καλλιτεχνών.

27. Εξάλλου, από την αίτηση προδικαστικής αποφάσεως προκύπτει ότι οι λόγοι ακυρώσεως που προβάλλονται κατά της προσβαλλόμενης στην κύρια δίκη πράξης αφορούν τη συμβατότητά της όχι μόνο με τις διατάξεις της οδηγίας 2019/790, αλλά και, μεταξύ άλλων, με τα άρθρα XI.203 και XI.205 του code de droit économique (κώδικα οικονομικού δικαίου)[11]. Ωστόσο, οι τελευταίες διατάξεις, στο μέτρο που μεταφέρουν στο βελγικό δίκαιο τα άρθρα 2 και 3 της οδηγίας 2001/29 και τα άρθρα 3 και 7 έως 9 της οδηγίας 2006/115 αναφορικά με τους ερμηνευτές ή εκτελεστές καλλιτέχνες, πρέπει να ερμηνεύονται, κατά το μέτρο του δυνατού, σύμφωνα με τις εν λόγω οδηγίες[12]. Άλλωστε, σε αντίθεση με την οδηγία 2019/790, δεν τίθεται ζήτημα εφαρμογής ratione temporis των οδηγιών αυτών στην κύρια δίκη. Επομένως, θεωρώ χρήσιμο, και μάλιστα αναγκαίο για την επίλυση της διαφοράς που εκκρεμεί ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, να παρασχεθούν

[9] Βλ., προσφάτως, απόφαση της 9ης Μαρτίου 2023, Registrų centras (C-354/21, EU:C:2023:184, σκέψη 35).

[10] Βλ. αιτιολογική σκέψη 72 της οδηγίας 2019/790.

[11] Κατά τη γνώμη μου, από την αίτηση προδικαστικής αποφάσεως προκύπτει ότι το αιτούν δικαστήριο κρίνει παραδεκτή την αιτίαση αυτή.

[12] Πρβλ., μεταξύ άλλων, απόφαση της 14ης Νοεμβρίου 2019, Spedidam (C-484/18, EU:C:2019:970, σκέψη 30). Για λόγους σαφήνειας, επισημαίνω ότι, κατά τον χρόνο έκδοσης της προσβαλλόμενης στην κύρια δίκη πράξης, η οδηγία 2019/790 δεν είχε ακόμη μεταφερθεί στο βελγικό δίκαιο.

διευκρινίσεις ως προς την ορθή ερμηνεία των προαναφερθεισών διατάξεων του δικαίου της Ένωσης, πόσω μάλλον για τον λόγο ότι το ζήτημα αυτό δεν τέθηκε ούτε συζητήθηκε στο πλαίσιο της κύριας δίκης.

28. Όσον αφορά το δεύτερο προδικαστικό ερώτημα, αυτό εντάσσεται στο ευρύτερο ζήτημα του κατά πόσον η οδηγία 2019/790 αντιτίθεται σε εθνική ρύθμιση όπως η προσβαλλόμενη στην κύρια δίκη πράξη. Επομένως, το ερώτημα αυτό μπορεί να εξετασθεί στο πλαίσιο της ερμηνείας των διατάξεων της εν λόγω οδηγίας. Κατά συνέπεια, προτείνω το ερώτημα αυτό να εξεταστεί από κοινού με το πρώτο προδικαστικό ερώτημα.

29. Επομένως, προτείνω να γίνει δεκτό ότι, με τα δύο προδικαστικά ερωτήματα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινισθεί αν το άρθρο 2, στοιχείο β', και το άρθρο 3, παράγραφος 2, στοιχείο α', της οδηγίας 2001/29, το άρθρο 3, παράγραφος 1, στοιχείο α', το άρθρο 7, παράγραφος 1, το άρθρο 8, παράγραφος 1, και το άρθρο 9, παράγραφος 1, στοιχείο α', της οδηγίας 2006/115, καθώς επίσης και τα άρθρα 18 έως 23 της οδηγίας 2019/790, έχουν την έννοια ότι αντιτίθενται στη διά κανονιστικής ρύθμισης εκχώρηση, προς όφελος του εργοδότη, των συγγενικών δικαιωμάτων των ερμηνευτών ή εκτελεστών καλλιτεχνών που έχουν την ιδιότητα δημοσίου υπαλλήλου όσον αφορά τις υπηρεσίες που παρέχουν στο πλαίσιο της οικείας σχέσης εργασίας.

Επί των προδικαστικών ερωτημάτων όπως αναδιατυπώθηκαν

30. Με την προσβαλλόμενη στην κύρια δίκη πράξη, η οποία εκδόθηκε χωρίς τη συγκατάθεση των μουσικών της ONB και παρά την εναντίωσή τους, οι βελγικές αρχές αποφάσισαν μονομερώς, διά κανονιστικής πράξης, την εκχώρηση του συνόλου των συγγενικών δικαιωμάτων, υφιστάμενων και μελλοντικών, των μουσικών αυτών, προς όφελος της ONB, έναντι κατ' αποκοπήν αμοιβής. Επομένως, η πράξη αυτή προσομοιάζει με υποχρεωτική εκχώρηση των δικαιωμάτων αυτών προς όφελος του ενδιαφερόμενου φορέα προκειμένου αυτός να τα εκμεταλλευθεί οικονομικά. Επιπλέον, όσον αφορά τους μουσικούς οι οποίοι κατά τον χρόνο έκδοσης της εν λόγω πράξης ήταν ήδη μέλη της ONB, η εκχώρηση αυτή είχε αναδρομική ισχύ, δεδομένου ότι οι μουσικοί αυτοί είχαν ήδη αναλάβει υπηρεσία στην ορχήστρα[13]. Η εν λόγω εκχώρηση προβλέπεται από πράξη της Ομοσπονδιακής Κυβέρνησης στην οποία υπάγεται και η ONB. Κατά συνέπεια, η επίμαχη εκχώρηση αποφασίσθηκε, τρόπον τινά, από την κυβέρνηση προς ίδιον όφελος.

31. Επομένως, το ζήτημα που τίθεται είναι αν μια τέτοια υποχρεωτική εκχώρηση αντιβαίνει στις σχετικές διατάξεις των οδηγιών 2001/29, 2006/115 και 2019/790. Επισημαίνω εκ προοιμίου ότι, κατά τη γνώμη μου, η απάντηση είναι καταφατική για τους λόγους που εκτίθενται στη συνέχεια.

Επί των οδηγιών 2001/29 και 2006/115

32. Το άρθρο 2, στοιχείο β', και το άρθρο 3, παράγραφος 2, στοιχείο α', της οδηγίας 2001/29, καθώς επίσης και το άρθρο 3, παράγραφος 1, στοιχείο α', το άρθρο 7, παράγραφος 1, το άρθρο 8, παράγραφος 1, και το άρθρο 9, παράγραφος 1, στοιχείο α', της οδηγίας 2006/115 παρέχουν στους ερμηνευτές ή εκτελεστές καλλιτέχνες το αποκλειστικό δικαίωμα να επιτρέπουν ή να απαγορεύουν

[13] Φρονώ ότι ο όρος «υπηρεσία» είναι κατάλληλος εν προκειμένω, διότι οι μουσικοί της ONB απασχολούνται συνήθως υπό καθεστώς δημοσίου υπαλλήλου.

την εκμετάλλευση των εκτελέσεών τους διά της υλικής ενσωμάτωσης, της αναπαραγωγής, της διανομής (συμπεριλαμβανομένης της εκμίσθωσης και του δανεισμού) και της παρουσίασης στο κοινό, συμπεριλαμβανομένης της διάθεσης στο κοινό.

33. Κατά πάγια νομολογία, το αποκλειστικό δικαίωμα συγκατάθεσης ή απαγόρευσης έχει προληπτικό χαρακτήρα, υπό την έννοια ότι για κάθε πράξη εκμετάλλευσης προστατευόμενου αντικειμένου απαιτείται η προηγούμενη συγκατάθεση του οικείου δικαιούχου. Επομένως, κάθε χρήση τέτοιου αντικειμένου από τρίτο χωρίς προηγούμενη συγκατάθεση πρέπει να θεωρείται προσβολή των δικαιωμάτων αυτών [14]. Επιπλέον, η προστασία αυτή δεν περιορίζεται στην απόλαυση των αποκλειστικών δικαιωμάτων, αλλά εκτείνεται και στην άσκησή τους [15].

34. Επομένως, οι οικείες διατάξεις των οδηγιών 2001/29 και 2006/115 παρέχουν στους ερμηνευτές ή εκτελεστές καλλιτέχνες το δικαίωμα να εναντιωθούν πραγματικά και αποτελεσματικά στη χωρίς τη συγκατάθεσή τους εκμετάλλευση των εκτελέσεών τους. Ως εκ τούτου, το δικαίωμα αυτό δεν μπορεί να μετατραπεί απλώς σε δικαίωμα αμοιβής μέσω υποχρεωτικής εκχώρησης, όπως προβλέπεται στην προσβαλλόμενη στην κύρια δίκη πράξη.

35. Το γεγονός ότι οι μουσικοί της ONB απασχολούνται με σχέση εργασίας δημοσίου δικαίου είναι άνευ σημασίας εν προκειμένω. Πράγματι, ο νομοθέτης της Ένωσης χρησιμοποιώντας χωρίς καμία άλλη διευκρίνιση τον όρο «καλλιτέχνες ερμηνευτές ή εκτελεστές», ο οποίος πρέπει να ερμηνεύεται κατά τρόπο ομοιόμορφο σε ολόκληρη την Ένωση, δεν έθεσε καμία προϋπόθεση σχετική με την εργασιακή κατάσταση των ενδιαφερομένων [16] για την εφαρμογή των διατάξεων των οδηγιών 2001/29 και 2006/115. Επομένως, εκτιμώ ότι οι διατάξεις αυτές έχουν αναμφίβολα εφαρμογή και στην περίπτωση των ερμηνευτών ή εκτελεστών καλλιτεχνών που απασχολούνται με σχέση εργασίας δημοσίου δικαίου.

36. Οι οδηγίες 2001/29 και 2006/115 προβλέπουν εξαιρέσεις και περιορισμούς στα αποκλειστικά δικαιώματα των ερμηνευτών και εκτελεστών καλλιτεχνών. Συναφώς, το άρθρο 5, παράγραφοι 2 και 3, της οδηγίας 2001/29 περιέχει εξαντλητικό κατάλογο των εξαιρέσεων από τα δικαιώματα που προστατεύονται δυνάμει της οδηγίας αυτής τις οποίες τα κράτη μέλη μπορούν να προβλέπουν στη νομοθεσία τους. Ομοίως, το άρθρο 10 της οδηγίας 2006/115 προβλέπει σύντομο κατάλογο πιθανών εξαιρέσεων από τα δικαιώματα που προστατεύονται δυνάμει της οδηγίας αυτής, επιπλέον δε αυτών, κάθε κράτος μέλος μπορεί να προβλέπει ανάλογους περιορισμούς με αυτούς που προβλέπονται στη νομοθεσία του για την προστασία της πνευματικής ιδιοκτησίας [17]. Επιπλέον, τα δικαιώματα των ερμηνευτών και εκτελεστών καλλιτεχνών σχετικά με τη ραδιοτηλεοπτική μετάδοση και την παρουσίαση στο κοινό περιορίζονται σε ορισμένες περιπτώσεις δυνάμει του άρθρου 8, παράγραφοι 1 και 2, της οδηγίας. Ειδικότερα, η εν λόγω παράγραφος 2 εισάγει υποχρεωτική άδεια για τη ραδιοτηλεοπτική μετάδοση και την παρουσίαση στο κοινό, όταν πρόκειται για εκτελέσεις ηχογραφημένες σε φωνογράφημα το οποίο εκδίδεται για εμπορικούς σκοπούς, έναντι εύλογης αμοιβής των δικαιούχων.

[14] Βλ., μεταξύ άλλων, όσον αφορά τα συγγενικά δικαιώματα των ερμηνευτών ή εκτελεστών καλλιτεχνών, απόφαση της 14ης Νοεμβρίου 2019, Spedidam (C-484/18, EU:C:2019:970, σκέψη 38 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

[15] Απόφαση της 14ης Νοεμβρίου 2019, Spedidam (C-484/18, EU:C:2019:970, σκέψη 37).

[16] Βλ., κατ' αναλογίαν, απόφαση της 8ης Σεπτεμβρίου 2020, Recorded Artists Actors Performers (C-265/19, EU:C:2020:677, σκέψεις 48 και 61).

[17] Οι εξαιρέσεις αυτές δεν μπορούν να είναι άλλες από εκείνες που απαριθμούνται στο άρθρο 5 της οδηγίας 2001/29. Ο συγκεχυμένος χαρακτήρας της ρύθμισης αυτής οφείλεται στο γεγονός ότι το άρθρο 10 της οδηγίας 2006/115 επαναλαμβάνει κατά γράμμα το άρθρο 10 της οδηγίας 92/100/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 19ης Νοεμβρίου 1992, σχετικά με το δικαίωμα εκμίσθωσης, το δικαίωμα δανεισμού και ορισμένα δικαιώματα συγγενικά προς την πνευματική ιδιοκτησία στον τομέα των προϊόντων της διανοίας (ΕΕ 1992, L 346, σ. 61), η οποία είναι προγενέστερη της οδηγίας 2001/29 και κωδικοποιήθηκε με την οδηγία 2006/115.

37. Ωστόσο, αυτές οι εξαιρέσεις και περιορισμοί δεν επιτρέπουν τη μετατροπή, μέσω υποχρεωτικής εκχώρησης, του συνόλου των αποκλειστικών δικαιωμάτων μιας κατηγορίας ή μιας ομάδας ερμηνευτών ή εκτελεστών καλλιτεχνών σε δικαίωμα αμοιβής.

38. Εξάλλου, το άρθρο 10, παράγραφος 2, δεύτερο εδάφιο, της οδηγίας 2006/115 ορίζει ρητώς ότι η χορήγηση υποχρεωτικών αδειών μπορεί να προβλέπεται μόνον στον βαθμό που οι άδειες αυτές συμβιβάζονται με τη Σύμβαση της Ρώμης. Η διάταξη αυτή, μολονότι περιέχεται στην οδηγία 2006/115, δεν εφαρμόζεται μόνο στα αποκλειστικά δικαιώματα που προστατεύονται δυνάμει αυτής της οδηγίας, αλλά εφαρμόζεται γενικώς «σχετικά με την προστασία των καλλιτεχνών ερμηνευτών ή εκτελεστών», δηλαδή εφαρμόζεται και στα δικαιώματα που προβλέπει η οδηγία 2001/29.

39. Η Σύμβαση της Ρώμης, στην οποία παραπέμπει η προαναφερθείσα διάταξη της οδηγίας 2006/115, ορίζει σαφώς τη φύση των δικαιωμάτων που τα συμβαλλόμενα μέρη της Σύμβασης αυτής οφείλουν να διασφαλίζουν στους ερμηνευτές ή εκτελεστές καλλιτέχνες. Το άρθρο 7, παράγραφος 1, της Σύμβασης αυτής, το οποίο καθορίζει την ελάχιστη απαιτούμενη προστασία, προβλέπει ότι η προστασία αυτή παρέχει στους ερμηνευτές ή εκτελεστές καλλιτέχνες το δικαίωμα «να παρεμποδίζουν» τη χωρίς τη συγκατάθεσή τους εκμετάλλευση των εκτελέσεών τους μέσω ραδιοτηλεοπτικής μετάδοσης ή παρουσίασης στο κοινό, της πρώτης εγγραφής επί υλικού φορέα ή της αναπαραγωγής. Πρόκειται, επομένως, για αποκλειστικά και προληπτικής φύσεως δικαιώματα των ερμηνευτών ή εκτελεστών καλλιτεχνών, οι οποίοι πρέπει να μπορούν να επιτρέπουν ή να απαγορεύουν οποιαδήποτε εκμετάλλευση των εκτελέσεών τους με κάποιον από τους προαναφερθέντες τρόπους.

40. Η Σύμβαση της Ρώμης περιστέλλει το περιεχόμενο της αρχής αυτής της προηγούμενης συγκατάθεσης των ερμηνευτών ή εκτελεστών καλλιτεχνών μόνο σε περιορισμένο αριθμό περιπτώσεων που προβλέπονται στα άρθρα 12, 15 και 19 της Σύμβασης αυτής και επαναλαμβάνονται, αντιστοίχως, στο άρθρο 8, παράγραφος 2, στο άρθρο 10 και στο άρθρο 3, παράγραφος 6, της οδηγίας 2006/115. Ωστόσο, καμία από τις διατάξεις αυτές δεν παρέχει τη δυνατότητα να διαταχθεί υποχρεωτική εκχώρηση γενικού χαρακτήρα, όπως αυτή που προβλέπει η προσβαλλόμενη στην κύρια δίκη πράξη [18].

41. Όσον αφορά τις συλλογικές εκτελέσεις, δηλαδή τις εκτελέσεις που πραγματοποιούνται από πλείονες ερμηνευτές ή εκτελεστές καλλιτέχνες, το άρθρο 8 της Σύμβασης της Ρώμης παρέχει στα συμβαλλόμενα μέρη τη δυνατότητα να καθορίζουν τον τρόπο με τον οποίο θα εκπροσωπούνται οι ερμηνευτές ή εκτελεστές καλλιτέχνες όσον αφορά την άσκηση των δικαιωμάτων τους. Επομένως, είναι δυνατόν να προβλέπονται ρυθμίσεις που να επιτρέπουν σε ομάδες ερμηνευτών ή εκτελεστών καλλιτεχνών να παρέχουν την άδειά τους για συγκεκριμένες πράξεις εκμετάλλευσης των εκτελέσεών τους. Αντιθέτως, από τις προπαρασκευαστικές εργασίες της Σύμβασης της Ρώμης προκύπτει ότι η διάταξη αυτή δεν αφορά τις *προϋποθέσεις άσκησης* των δικαιωμάτων των ερμηνευτών ή εκτελεστών καλλιτεχνών, αλλά μόνον τους *τρόπους με τους οποίους θα εκπροσωπούνται*, προκειμένου ακριβώς να αποφευχθεί το ενδεχόμενο η διάταξη αυτή να

[18] Μόνον το άρθρο 12 της Σύμβασης της Ρώμης θεσπίζει ένα είδος υποχρεωτικής άδειας για τις περιπτώσεις όπου ένα φωνογράφημα που έχει εκδοθεί για σκοπούς εμπορικούς χρησιμοποιείται για ραδιοτηλεοπτική εκπομπή ή για μετάδοση προς το κοινό, οπότε οι ενδιαφερόμενοι ερμηνευτές ή εκτελεστές καλλιτέχνες δικαιούνται μόνο εύλογη αμοιβή. Το άρθρο 15 της Σύμβασης αυτής προβλέπει κλασικές εξαιρέσεις από τα αποκλειστικά δικαιώματα των ερμηνευτών καλλιτεχνών, ενώ το άρθρο 3, παράγραφος 6, της οδηγίας 2006/115, στο πλαίσιο της δυνατότητας που παρέχει το άρθρο 19 της εν λόγω Σύμβασης, επιτρέπει στα κράτη μέλη να προβλέπουν τεκμήριο παροχής άδειας των ερμηνευτών ή εκτελεστών καλλιτεχνών για τις πράξεις που καλύπτει η οδηγία αυτή εφόσον έχουν συγκατατεθεί στην ενσωμάτωση των εκτελέσεών τους σε κινηματογραφικό ή οπτικοακουστικό έργο.

θεωρηθεί ότι επιτρέπει την καθιέρωση υποχρεωτικής άδειας όσον αφορά τις συλλογικές εκτελέσεις[19]. Συνεπώς, η αρχή της συγκατάθεσης εξακολουθεί να εφαρμόζεται πλήρως εν προκειμένω.

42. Η WPPT επαναλαμβάνει, με αλλαγές ήσσονος σημασίας, τις διατάξεις της Σύμβασης της Ρώμης όσον αφορά τα αποκλειστικά δικαιώματα των ερμηνευτών ή εκτελεστών καλλιτεχνών. Τα δικαιώματα αυτά χαρακτηρίζονται στην WPPT ως «αποκλειστικά δικαιώματα [παροχής άδειας]». Τα άρθρα 8, 9 και 10 της WPPT συμπληρώνουν τη Σύμβαση της Ρώμης με νέα δικαιώματα, δηλαδή με το δικαίωμα διανομής, το δικαίωμα εκμίσθωσης και το δικαίωμα διάθεσης στο κοινό, αντίστοιχα.

43. Κατά τη γνώμη μου, εξ αυτού συνάγεται ότι οι διατάξεις των οδηγιών 2001/29 και 2006/115 που παρατίθενται στο σημείο 32 των παρουσών προτάσεων, ερμηνευόμενες υπό το πρίσμα των σχετικών διατάξεων της Σύμβασης της Ρώμης και της WPPT, δεν επιτρέπουν να προβλεφθεί διά κανονιστικής ρύθμισης γενική εκχώρηση των συγγενικών δικαιωμάτων ομάδας ερμηνευτών ή εκτελεστών καλλιτεχνών χωρίς προηγούμενη συγκατάθεσή τους.

44. Είναι βεβαίως αληθές ότι το Δικαστήριο έχει δεχθεί, σε εξαιρετικές περιπτώσεις, ότι η εθνική νομοθεσία μπορεί να προβλέπει τεκμήριο σιωπηρής συγκατάθεσης των δικαιούχων πνευματικής ιδιοκτησίας ή των συγγενικών δικαιωμάτων[20]. Εντούτοις, φρονώ ότι η νομολογία αυτή δεν έχει εφαρμογή εν προκειμένω.

45. Ειδικότερα, κατά πρώτον, το Δικαστήριο έχει δεχτεί την εν λόγω σιωπηρή συγκατάθεση μόνο σε περιπτώσεις χρήσεων ήσσονος σημασίας[21]. Αμφιβάλλω αν κάτι τέτοιο μπορεί να ισχύσει στο πλαίσιο γενικής εκχώρησης των συγγενικών δικαιωμάτων ομάδας ερμηνευτών ή εκτελεστών καλλιτεχνών. Επιπλέον, το Δικαστήριο έχει τονίσει ότι οι προϋποθέσεις υπό τις οποίες μπορεί να γίνει δεκτή η ύπαρξη σιωπηρής συγκατάθεσης ορίζονται αυστηρά, προκειμένου να μην καταστεί κενή περιεχομένου η ίδια η αρχή της προηγούμενης συγκατάθεσης[22]. Ωστόσο, στην περίπτωση ακριβώς των ερμηνευτών ή εκτελεστών καλλιτεχνών τους οποίους αφορά η προσβαλλόμενη στην κύρια δίκη πράξη, η αρχή της προηγούμενης συγκατάθεσης καθίσταται κενή περιεχομένου.

46. Κατά δεύτερον, το Δικαστήριο έχει τονίσει ότι ο ενδιαφερόμενος δικαιούχος πρέπει να είναι σε θέση να εναντιωθεί στην προτεινόμενη χρήση του εν λόγω προστατευόμενου αντικειμένου[23]. Ωστόσο, ουδόλως αμφισβητείται στο πλαίσιο της κύριας δίκης ότι οι μουσικοί της ONB δεν είχαν δώσει τη συγκατάθεσή τους για τους όρους της εκχώρησης των δικαιωμάτων τους και ότι αντιτίθενται στην προσβαλλόμενη στην κύρια δίκη πράξη. Επομένως, δεν μπορεί να γίνει λόγος για τεκμήριο συγκατάθεσης από πλευράς τους. Επιπλέον, στο μέτρο που η προσβαλλόμενη στην κύρια δίκη πράξη αφορά ήδη απασχολούμενους μουσικούς, η ύπαρξη σιωπηρής συγκατάθεσης για την εκχώρηση των δικαιωμάτων τους υπέρ της ONB παραμένει καθαρά υποθετική[24].

[19] Βλ. Ficsor, M., *Guide des traités sur le droit d'auteur et les droits connexes administrés par l'OMPI*, ΠΟΔΙ, Γενεύη, 2003, σ. 153.

[20] Βλ. αποφάσεις της 16ης Νοεμβρίου 2016, Soulier και Doke (C-301/15, EU:C:2016:878, σκέψη 35), και της 14ης Νοεμβρίου 2019, Spedidam (C-484/18, EU:C:2019:970 σκέψη 40).

[21] Δηλαδή, για την αναπαραγωγή και την παρουσίαση στο κοινό σε ψηφιακή μορφή βιβλίων εκτός κυκλοφορίας στο εμπόριο και την εκμετάλλευση των εκτελέσεων που περιέχονται σε παλαιά οπτικοακουστικά έργα.

[22] Απόφαση της 14ης Νοεμβρίου 2019, Spedidam (C-484/18, EU:C:2019:970, σκέψη 40).

[23] Βλ. απόφαση της 16ης Νοεμβρίου 2016, Soulier και Doke (C-301/15, EU:C:2016:878, σκέψη 38), και απόφαση της 14ης Νοεμβρίου 2019, Spedidam (C-484/18, EU:C:2019:970, σκέψη 43).

[24] Πρβλ. απόφαση της 16ης Νοεμβρίου 2016, Soulier και Doke (C-301/15, EU:C:2016:878, σκέψη 39).

47. Κατά τρίτον, τέλος, το Δικαστήριο έχει επίσης υπογραμμίσει ότι η επιδίωξη του σκοπού ή του συμφέροντος της πολιτιστικής καλλιέργειας δεν μπορεί να δικαιολογήσει παρέκκλιση, μη προβλεφθείσα από τον νομοθέτη της Ένωσης, από την προστασία που διασφαλίζουν οι πράξεις του δικαίου της Ένωσης στον τομέα της πνευματικής ιδιοκτησίας και των συγγενικών δικαιωμάτων [25].

48. Για λόγους σαφήνειας, επισημαίνω ότι, κατά τη γνώμη μου, το δίκαιο της Ένωσης δεν απαγορεύει την εκχώρηση των συγγενικών δικαιωμάτων των ερμηνευτών ή εκτελεστών καλλιτεχνών στον εργοδότη τους, όπως προβλέπεται στο άρθρο XI.205, παράγραφος 4, του code de droit économique (κώδικα οικονομικού δικαίου), ούτε απαγορεύει, στην περίπτωση των ερμηνευτών ή εκτελεστών καλλιτεχνών που απασχολούνται με σχέση εργασίας δημοσίου δικαίου, την εκχώρηση των δικαιωμάτων αυτών διά κανονιστικής πράξης. Ωστόσο, η έκδοση και το περιεχόμενο μιας τέτοιας κανονιστικής πράξης πρέπει να υπόκεινται στην προηγούμενη συγκατάθεση των εν λόγω ερμηνευτών ή εκτελεστών καλλιτεχνών ή των δεόντως εξουσιοδοτημένων εκπροσώπων τους.

49. Επομένως, όσον αφορά τις οδηγίες 2001/29 και 2006/115, προτείνω να δοθεί στα προδικαστικά ερωτήματα η απάντηση ότι το άρθρο 2, στοιχείο β′, και το άρθρο 3, παράγραφος 2, στοιχείο α′, της οδηγίας 2001/29, καθώς επίσης και το άρθρο 3, παράγραφος 1, στοιχείο α′, το άρθρο 7, παράγραφος 1, το άρθρο 8, παράγραφος 1, και το άρθρο 9, παράγραφος 1, στοιχείο α′, της οδηγίας 2006/115 έχουν την έννοια ότι αντιτίθενται στη διά κανονιστικής πράξης εκχώρηση, προς όφελος του εργοδότη, των συγγενικών δικαιωμάτων των ερμηνευτών ή εκτελεστών καλλιτεχνών που έχουν την ιδιότητα του δημοσίου υπαλλήλου όσον αφορά τις υπηρεσίες που παρέχουν στο πλαίσιο της οικείας σχέσης εργασίας, εφόσον οι εν λόγω ερμηνευτές ή εκτελεστές καλλιτέχνες ή οι δεόντως εξουσιοδοτημένοι εκπρόσωποί τους δεν έχουν δώσει προηγουμένως τη συγκατάθεσή τους όσον αφορά την έκδοση και το περιεχόμενο της επίμαχης κανονιστικής πράξης.

Επί της οδηγίας 2019/790

50. Όσον αφορά την οδηγία 2019/790, από την αίτηση προδικαστικής αποφάσεως προκύπτει ότι το αιτούν δικαστήριο ερωτά το Δικαστήριο εάν η οδηγία αυτή έχει εφαρμογή στην περίπτωση της διά κανονιστικής πράξης εκχώρησης των συγγενικών δικαιωμάτων των ερμηνευτών και εκτελεστών καλλιτεχνών που απασχολούνται με σχέση εργασίας δημοσίου δικαίου, καθώς και εάν η εν λόγω οδηγία έχει εφαρμογή ratione temporis, λαμβανομένης υπόψη της ημερομηνίας έκδοσης της προσβαλλόμενης στην κύρια δίκη πράξης. Επομένως, θα επικεντρωθώ στα δύο αυτά σημεία. Εν πάση περιπτώσει, η εκτίμηση της ουσιαστικής συμβατότητας της εθνικής νομοθεσίας με τις σχετικές διατάξεις της ίδιας οδηγίας εμπίπτει στην αρμοδιότητα του αιτούντος δικαστηρίου.

– *Επί της εφαρμογής ratione temporis της οδηγίας 2019/790*

51. Υπενθυμίζεται ότι, σύμφωνα με το άρθρο 26, η οδηγία 2019/790 εφαρμόζεται σε όλα τα έργα και άλλα αντικείμενα που προστατεύονται από το εθνικό δίκαιο περί πνευματικής ιδιοκτησίας την ή μετά την 7η Ιουνίου 2021. Η παράγραφος 2 του άρθρου αυτού ορίζει ότι η εφαρμογή της οδηγίας δεν θίγει τις πράξεις που έχουν συναφθεί και τα δικαιώματα που έχουν αποκτηθεί πριν

[25] Πρβλ. απόφαση της 16ης Νοεμβρίου 2016, Soulier και Doke (C-301/15, EU:C:2016:878, σκέψη 45).

από την προαναφερθείσα ημερομηνία. Επομένως, το ζήτημα που τίθεται είναι κατά πόσον η εν λόγω οδηγία εφαρμόζεται στην προσβαλλόμενη στην κύρια δίκη πράξη, η οποία τέθηκε σε ισχύ στις 4 Ιουνίου 2021.

52. Αρχικώς, επισημαίνεται ότι η επιφύλαξη του άρθρου 26, παράγραφος 2, της οδηγίας 2019/790 ισχύει μόνο για τις πράξεις που έχουν συναφθεί και τα δικαιώματα που έχουν αποκτηθεί σύμφωνα με τον νόμο. Αν, κατόπιν της απαντήσεως του Δικαστηρίου στα προδικαστικά ερωτήματα, το αιτούν δικαστήριο αποφασίσει να ακυρώσει την προσβαλλόμενη στην κύρια δίκη πράξη, το ζήτημα της εφαρμογής ratione temporis της οδηγίας αυτής θα καταστεί άνευ αντικειμένου, δεδομένου ότι τυχόν νέα πράξη εκχώρησης των δικαιωμάτων των μουσικών της ONB θα έχει εκδοθεί μετά την 7η Ιουνίου 2021.

53. Εντούτοις, θεωρώ αναγκαίο να διατυπώσω τις ακόλουθες παρατηρήσεις σχετικά με την εφαρμογή ratione temporis.

54. Όσον αφορά τις διατάξεις του άρθρου 10 της οδηγίας 2001/29, το οποίο έχει κατ' ουσίαν πανομοιότυπη διατύπωση με το άρθρο 26 της οδηγίας 2019/790, το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι οι διατάξεις αυτές αποσκοπούν στην αποφυγή της αναδρομικής εφαρμογής της οδηγίας 2001/29 και ότι πρέπει να ερμηνεύονται υπό την έννοια ότι η οδηγία αυτή δεν θίγει τις πράξεις εκμετάλλευσης των αποκλειστικών δικαιωμάτων που έγιναν πριν από την ημερομηνία κατά την οποία η οδηγία αυτή θα καθίστατο εφαρμοστέα [26].

55. Εντούτοις, η νομολογία αυτή δεν απαντά ρητώς στο ερώτημα πώς πρέπει να ερμηνευθεί η έννοια «δικαιώματα που έχουν αποκτηθεί», η οποία περιέχεται επίσης στο άρθρο 26, παράγραφος 2, της οδηγίας 2019/790. Εκτιμώ ότι η έννοια αυτή δεν πρέπει να τύχει υπερβολικά ευρείας ερμηνείας, προκειμένου να μη θιγεί η πρακτική αποτελεσματικότητα της οδηγίας.

56. Πράγματι, η μεταβίβαση των αποκλειστικών δικαιωμάτων μπορεί να έχει ευρύτατο χρονικό εύρος. Συγκεκριμένα, η προσβαλλόμενη στην κύρια δίκη πράξη προβλέπει την εκχώρηση στην ONB όλων των απαριθμούμενων σε αυτή συγγενικών δικαιωμάτων των μουσικών της εν λόγω ορχήστρας, τόσο των επί του παρόντος απασχολούμενων όσο και εκείνων που θα προσληφθούν στο μέλλον, συμπεριλαμβανομένων των μελλοντικών εκτελέσεων, και για όλη τη χρονική διάρκεια των δικαιωμάτων αυτών. Εάν το σύνολο των δικαιωμάτων αυτών θεωρούνταν ως δικαιώματα «που έχουν αποκτηθεί», κατά την έννοια του άρθρου 26, παράγραφος 2, της οδηγίας 2019/790, τούτο θα είχε ως συνέπεια η μεταβίβαση των συγγενικών δικαιωμάτων των μουσικών της ONB να εξαιρεθεί οριστικά από τις επιταγές της οδηγίας αυτής, η οποία ως εκ τούτου θα καθίστατο άνευ αποτελέσματος ως προς την εν λόγω ομάδα ερμηνευτών ή εκτελεστών καλλιτεχνών.

57. Επομένως, φρονώ ότι το άρθρο 26, παράγραφος 2, της οδηγίας 2019/790 έχει την έννοια ότι αναφέρεται αποκλειστικά στα δικαιώματα που υφίσταντο κατά τη μνημονευόμενη στη διάταξη αυτήν ημερομηνία, δηλαδή στα δικαιώματα των οποίων η γενεσιουργός αιτία έλαβε χώρα πριν από την ημερομηνία αυτή. Όσον αφορά τα συγγενικά δικαιώματα των ερμηνευτών ή εκτελεστών καλλιτεχνών, η γενεσιουργός αυτή αιτία είναι, κατ' αρχήν, η ερμηνεία ή η εκτέλεση. Πράγματι, μολονότι η εκχώρηση των αποκλειστικών δικαιωμάτων μπορεί να αφορά τα μελλοντικά δικαιώματα, εντούτοις τα δικαιώματα αυτά δυσχερώς μπορούν να θεωρηθούν ως δικαιώματα «που έχουν αποκτηθεί» από τον αποκτώντα, δεδομένου ότι δεν είναι βέβαιο ότι θα επέλθει η γενεσιουργός αιτία.

[26] Απόφαση της 27ης Ιουνίου 2013, VG Wort κ.λπ. (C-457/11 έως C-460/11, EU:C:2013:426, σκέψεις 28 και 29).

58. Επιπλέον, και ανεξαρτήτως της in abstracto ερμηνείας του άρθρου 26 της οδηγίας 2019/790, επισημαίνεται ότι, υπό τις περιστάσεις της υπό κρίση υπόθεσης, η προσβαλλόμενη στην κύρια δίκη πράξη, ως κανονιστική πράξη, έχει διττό χαρακτήρα. Αφενός, αποτελεί την πράξη εκχώρησης των συγγενικών δικαιωμάτων των απασχολούμενων κατά τον χρόνο έκδοσης της πράξης αυτής μουσικών της ONB[27]. Αφετέρου, ρυθμίζει με αφηρημένο τρόπο την κατάσταση κάθε μουσικού αυτής της ορχήστρας, ο οποίος απασχολείται επί του παρόντος ή θα προσληφθεί μελλοντικά. Ως τέτοια, η πράξη αυτή αποτελεί μέρος της βελγικής εσωτερικής νομοθεσίας την οποία το Βασίλειο του Βελγίου υποχρεούται να εναρμονίσει με την οδηγία 2019/790 από τις 7 Ιουνίου 2021. Η υποχρέωση αυτή βαρύνει το Βελγικό Δημόσιο ανεξαρτήτως της ιδιότητας υπό την οποία ενεργεί, είτε ως νομοθέτης είτε ως εργοδότης. Το εν λόγω κράτος μέλος δεν μπορεί, πράγματι, να επικαλεστεί «δικαιώματα που έχουν αποκτηθεί» προκειμένου να υπονομεύσει την πρακτική αποτελεσματικότητα της οδηγίας.

59. Οι εκτιμήσεις αυτές με οδηγούν στο συμπέρασμα ότι τα άρθρα 18 έως 23 της οδηγίας 2019/790 εφαρμόζονται στην προσβαλλόμενη στην κύρια δίκη πράξη από τις 7 Ιουνίου 2021, υπό την επιφύλαξη πράξεων εκμετάλλευσης που έχουν λάβει χώρα και υφιστάμενων δικαιωμάτων που έχουν αποκτηθεί από την ONB πριν από την ημερομηνία αυτή[28].

– *Επί της εφαρμογής ratione personae της οδηγίας 2019/790*

60. Το αιτούν δικαστήριο διατηρεί αμφιβολίες ως προς το αν τα άρθρα 18 έως 23 της οδηγίας 2019/790 εφαρμόζονται στην περίπτωση εκχώρησης συγγενικών δικαιωμάτων ερμηνευτών ή εκτελεστών καλλιτεχνών στο πλαίσιο σχέσης εργασίας, ιδίως απασχόλησης με σχέση δημοσίου δικαίου. Οι αμφιβολίες αυτές ενισχύονται από τις θέσεις του Βελγικού Δημοσίου και της ONB, στις οποίες οι εν λόγω διάδικοι, κατ' ουσίαν, εμμένουν με τις παρατηρήσεις τους στην παρούσα διαδικασία, σύμφωνα τις οποίες, λαμβανομένου υπόψη του γράμματος των εν λόγω διατάξεων και των σχετικών αιτιολογικών σκέψεων της οδηγίας, οι διατάξεις αυτές εφαρμόζονται μόνο στους δικαιούχους που έχουν συνάψει συμφωνίες χορήγησης αδειών ή μεταβίβασης των δικαιωμάτων τους.

61. Όπως προκύπτει από όσα αναπτύχθηκαν αναφορικά με τις σχετικές διατάξεις των οδηγιών 2001/29 και 2006/115, οι ερμηνευτές ή εκτελεστές καλλιτέχνες πρέπει, εκτός από περιορισμένο αριθμό περιπτώσεων, να παρέχουν τη συγκατάθεσή τους για κάθε εκμετάλλευση των συγγενικών δικαιωμάτων τους. Όταν η συγκατάθεση αυτή παρέχεται έναντι αμοιβής, τότε πρόκειται για ένα είδος «σύμβασης εκμετάλλευσης» των δικαιωμάτων αυτών, υπό τη γενική έννοια του όρου, η δε σύμβαση αυτή μπορεί να λάβει διάφορες μορφές και ονομασίες στα εθνικά νομικά συστήματα. Δεν εξαιρείται η περίπτωση σύναψης στο πλαίσιο σχέσης εργασίας σύμβασης εκχώρησης συγγενικών δικαιωμάτων μεταξύ του απασχολούμενου ερμηνευτή ή εκτελεστή καλλιτέχνη και του εργοδότη του, είτε χωριστά είτε από κοινού με τη σύμβαση εργασίας.

62. Η οδηγία 2019/790 λαμβάνει ως δεδομένη την περίπτωση αυτή και ο όρος «σύμβαση» χρησιμοποιείται στην οδηγία με ευρεία και γενική έννοια. Εξάλλου, τα άρθρα 18, 19 και 22 της οδηγίας ορίζουν το πεδίο εφαρμογής τους παραπέμποντας στη χορήγηση άδειας ή στη

[27] Αυτό ισχύει, τουλάχιστον, όσον αφορά τους μουσικούς που απασχολούνται με σχέση εργασίας δημοσίου δικαίου. Για τους μουσικούς που απασχολούνται με σύμβαση εργασίας ιδιωτικού δικαίου, η τελευταία αιτιολογική σκέψη της προσβαλλόμενης στην κύρια δίκη πράξης μνημονεύει ότι η πράξη αυτή θα καταστεί εφαρμοστέα στην περίπτωσή τους μέσω τροποποίησης των συμβάσεών τους.

[28] Μολονότι, δυνάμει του άρθρου 27 της οδηγίας αυτής, το άρθρο 19 της ίδιας οδηγίας εφαρμόζεται από τις 7 Ιουνίου 2022 ανεπιφύλακτα στις υφιστάμενες συμβάσεις.

μεταβίβαση των αποκλειστικών δικαιωμάτων. Επομένως, ο όρος «σύμβαση», κατά την έννοια των διατάξεων αυτών, πρέπει να νοηθεί ως καλύπτων κάθε χορήγηση άδειας εκμετάλλευσης και κάθε μεταβίβαση των αποκλειστικών δικαιωμάτων.

63. Κατά συνέπεια, πρέπει να γίνει δεκτό ότι τα άρθρα 18 έως 23 της οδηγίας 2019/790 εφαρμόζονται όχι μόνον όταν υφίσταται σύμβαση εκμετάλλευσης των αποκλειστικών δικαιωμάτων υπό στενή έννοια, αλλά και κάθε φορά που ένας ερμηνευτής ή εκτελεστής καλλιτέχνης παρέχει έναντι αμοιβής τη συγκατάθεσή του για την εκμετάλλευση των συγγενικών δικαιωμάτων του.

64. Τυχόν διαφορετική ερμηνεία θα στερούσε από την οδηγία 2019/790 μεγάλο μέρος της αποτελεσματικότητάς της. Πράγματι, οι ερμηνευτές ή εκτελεστές καλλιτέχνες, όπως οι ηθοποιοί του θεάτρου ή οι μουσικοί ορχήστρας, απασχολούνται συχνά στο πλαίσιο σχέσης εργασίας. Μολονότι η εργασία τους συνίσταται κυρίως στην απευθείας παροχή υπηρεσιών, ο εργοδότης τους μπορεί επίσης να ενδιαφέρεται να εκμεταλλευθεί τις ερμηνείες ή εκτελέσεις τους και με άλλους τρόπους. Ο αποκλεισμός αυτών των ερμηνευτών ή εκτελεστών καλλιτεχνών από την προστασία των διατάξεων της οδηγίας θα περιόριζε σημαντικά το πεδίο εφαρμογής της και, κατά συνέπεια, την πρακτική αποτελεσματικότητά της.

65. Το συμπέρασμα που διατυπώνεται στο σημείο 63 των παρουσών προτάσεων επιρρωννύεται από την αιτιολογική σκέψη 72 της οδηγίας 2019/790, σύμφωνα με την οποία τα φυσικά πρόσωπα χρειάζονται την προστασία που προβλέπεται στην οδηγία αυτή «για να μπορούν να επωφεληθούν πλήρως από τα εναρμονισμένα δικαιώματα βάσει του δικαίου της Ένωσης». Ωστόσο, δεδομένου ότι τα εν λόγω δικαιώματα, τα οποία έχουν εναρμονισθεί δυνάμει του δικαίου της Ένωσης, ιδίως τα συγγενικά δικαιώματα των ερμηνευτών ή εκτελεστών καλλιτεχνών, υφίστανται ανεξαρτήτως της εργασιακής κατάστασης των δικαιούχων τους, το ίδιο πρέπει να ισχύει και όσον αφορά την εφαρμογή της εν λόγω οδηγίας. Μολονότι η εν λόγω αιτιολογική σκέψη αναφέρεται επίσης σε περιπτώσεις στις οποίες δεν υφίσταται αυτή η ανάγκη προστασίας, ιδίως σε ορισμένες σχέσεις εργασίας, εντούτοις, οι περιπτώσεις αυτές δεν αφορούν την εκμετάλλευση των προστατευόμενων αντικειμένων, αλλά μόνον την τελική χρήση τους. Ωστόσο, τούτο δεν συμβαίνει εν προκειμένω.

66. Το συμπέρασμα αυτό ισχύει εξίσου και για τους απασχολούμενους στον δημόσιο τομέα είτε απασχολούνται με σχέση εργασίας ιδιωτικού δικαίου είτε με σχέση εργασίας δημοσίου δικαίου. Πράγματι, και στις περιπτώσεις αυτές, ο ερμηνευτής ή εκτελεστής καλλιτέχνης πρέπει να παράσχει τη συγκατάθεσή του για την εκ μέρους του εργοδότη εκμετάλλευση των συγγενικών δικαιωμάτων του. Επομένως, η σχέση τους ομοιάζει, κατ' ουσίαν, με οποιαδήποτε άλλη συμβατική σχέση μεταξύ του δικαιούχου των αποκλειστικών δικαιωμάτων, αφενός, και του λήπτη άδειας εκμετάλλευσης ή του αποκτώντος τα δικαιώματα αυτά, αφετέρου. Επομένως, η οδηγία 2019/790 έχει εφαρμογή εν προκειμένω.

67. Φρονώ ότι είναι εσφαλμένα τα επιχειρήματα που προβάλλουν συναφώς η ONB και το Βασίλειο του Βελγίου, τα οποία απορρέουν από τον ειδικό χαρακτήρα της απασχόλησης στη Δημόσια Διοίκηση, συμπεριλαμβανομένης της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Κατά πρώτον, η μεταβίβαση των ενδεχόμενων δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας επί αντικειμένων για τα οποία είναι πολύ αμφίβολο ότι αποτελούν έργα, κατά την έννοια του δικαίου περί πνευματικής ιδιοκτησίας, προς τη Διοίκηση, που είναι ο τελικός χρήστης τους και δεν τα εκμεταλλεύεται, πάντως όχι από οικονομικής απόψεως, δεν μπορεί να συγκριθεί με τη μεταβίβαση των συγγενικών δικαιωμάτων επί καλλιτεχνικών εκτελέσεων με σκοπό, ακριβώς, την εμπορική εκμετάλλευσή τους. Κατά δεύτερον, όταν δημόσιος υπάλληλος αναλαμβάνει υπηρεσία σε διοικητική αρχή, μπορεί, κατά τον χρόνο της πρόσληψής του, να παράσχει τη συγκατάθεσή του για τη μεταβίβαση τυχόν

δικαιωμάτων του, με πλήρη επίγνωση των ισχύοντων κανόνων. Αντιθέτως, η προσβαλλόμενη στην κύρια δίκη πράξη ισχύει για τους μουσικούς που έχουν ήδη προσληφθεί και τους στερεί τη δυνατότητα να παράσχουν ή να αρνηθούν τη συγκατάθεσή τους για την προτεινόμενη εκχώρηση, ενώ κατά το παρελθόν ζητούνταν η συγκατάθεσή τους. Κατά τρίτον, αντίθετα με την εκχώρηση που προβλέπεται στην προσβαλλόμενη στην κύρια δίκη πράξη, η μεταβίβαση των δικαιωμάτων σε διοικητική αρχή στο πλαίσιο της υπηρεσίας δεν συνεπάγεται πρόσθετη αμοιβή και ως εκ τούτου δεν ενεργοποιεί την εφαρμογή της οδηγίας 2019/790. Τέλος, το επίμαχο εν προκειμένω ζήτημα δεν είναι η αμοιβή των δημοσίων υπαλλήλων, αλλά η μεταβίβαση έναντι αμοιβής των συγγενικών δικαιωμάτων των ερμηνευτών ή εκτελεστών καλλιτεχνών, ζήτημα το οποίο εμπίπτει αναμφίβολα στην αρμοδιότητα της Ένωσης.

Απάντηση στα προδικαστικά ερωτήματα

68. Επομένως, τα άρθρα 18 έως 23 της οδηγίας 2019/790 εφαρμόζονται, κατ' αρχήν, σε κανονιστική ρύθμιση όπως η προσβαλλόμενη στην κύρια δίκη πράξη, οπότε η τελευταία πρέπει να είναι σύμφωνη προς τις διατάξεις αυτές. Η εκτίμηση σχετικά με τη συμβατότητα αυτήν προϋποθέτει ερμηνεία του εθνικού δικαίου και διαπιστώσεις περί τα πραγματικά περιστατικά και, ως εκ τούτου, εμπίπτει στην αρμοδιότητα του αιτούντος δικαστηρίου.

69. Ως τελική παρατήρηση, εφιστώ εκ νέου την προσοχή στο άρθρο 1, παράγραφος 2, της οδηγίας 2019/790, δυνάμει του οποίου η οδηγία αυτή ουδόλως θίγει τις ισχύουσες διατάξεις που προβλέπονται, ιδίως, στις οδηγίες 2001/29 και 2006/115. Εξ αυτού συνάγεται, μεταξύ άλλων, ότι η τήρηση των διατάξεων της οδηγίας 2019/790, συμπεριλαμβανομένων των άρθρων 18 έως 23 της οδηγίας αυτής, δεν αναιρεί την υποχρέωση τήρησης των διατάξεων που προβλέπονται στις δύο άλλες αυτές οδηγίες, ιδίως της αρχής της προηγούμενης συγκατάθεσης για κάθε εκμετάλλευση προστατευόμενων αντικειμένων. Μονομερής πράξη που εκδίδεται χωρίς τη συγκατάθεση αυτήν, έστω και αν είναι σύμφωνη με τα εν λόγω άρθρα, δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι συνάδει με το δίκαιο της Ένωσης περί πνευματικής ιδιοκτησίας στο σύνολό του.

70. Ως εκ τούτου, όσον αφορά την οδηγία 2019/790, προτείνω να δοθεί στο προδικαστικό ερώτημα η απάντηση ότι τα άρθρα 18 έως 23 της οδηγίας αυτής έχουν την έννοια ότι εφαρμόζονται, υπό την επιφύλαξη πράξεων εκμετάλλευσης που έχουν διενεργηθεί και υφισταμένων δικαιωμάτων που έχουν αποκτηθεί πριν από τις 7 Ιουνίου 2021, στη διά κανονιστικής πράξης εκχώρηση, προς όφελος του εργοδότη, των συγγενικών δικαιωμάτων των ερμηνευτών ή εκτελεστών καλλιτεχνών που απασχολούνται με σχέση εργασίας δημοσίου δικαίου, όσον αφορά τις υπηρεσίες που παρέχουν στο πλαίσιο της οικείας σχέσης εργασίας και, ως εκ τούτου, η κανονιστική πράξη πρέπει να είναι σύμφωνη με τις διατάξεις αυτές. Επιπλέον, η κανονιστική πράξη πρέπει να συνάδει με τις απαιτήσεις των οδηγιών 2001/29 και 2006/115, ιδίως δε με την απαίτηση προηγούμενης συγκατάθεσης για την εκχώρηση των συγγενικών δικαιωμάτων.

Πρόταση

71. Λαμβανομένων υπόψη των προεκτεθέντων, προτείνω στο Δικαστήριο να απαντήσει στα προδικαστικά ερωτήματα που υπέβαλε το Conseil d'État (Συμβούλιο της Επικρατείας, Βέλγιο) ως εξής:

Το άρθρο 2, στοιχείο β', και το άρθρο 3, παράγραφος 2, στοιχείο α', της οδηγίας 2001/29/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 22ας Μαΐου 2001, για την εναρμόνιση ορισμένων πτυχών του δικαιώματος του δημιουργού και συγγενικών δικαιωμάτων στην κοινωνία της πληροφορίας, καθώς επίσης και το άρθρο 3, παράγραφος 1, στοιχείο α', το άρθρο 7, παράγραφος 1, το άρθρο 8, παράγραφος 1, και το άρθρο 9, παράγραφος 1, στοιχείο α', της οδηγίας 2006/115/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 12ης Δεκεμβρίου 2006, σχετικά με το δικαίωμα εκμίσθωσης, το δικαίωμα δανεισμού και ορισμένα δικαιώματα συγγενικά προς την πνευματική ιδιοκτησία στον τομέα των προϊόντων της διανοίας,

έχουν την έννοια ότι:

αντιτίθενται στη διά κανονιστικής πράξης εκχώρηση, προς όφελος του εργοδότη, των συγγενικών δικαιωμάτων των ερμηνευτών ή εκτελεστών καλλιτεχνών που έχουν την ιδιότητα του δημοσίου υπαλλήλου όσον αφορά τις υπηρεσίες που παρέχουν στο πλαίσιο της οικείας σχέσης εργασίας, εφόσον οι εν λόγω ερμηνευτές ή εκτελεστές καλλιτέχνες ή οι δεόντως εξουσιοδοτημένοι εκπρόσωποί τους δεν έχουν δώσει προηγουμένως τη συγκατάθεσή τους όσον αφορά την έκδοση και το περιεχόμενο της επίμαχης κανονιστικής πράξης.

Τα άρθρα 18 έως 23 της οδηγίας (ΕΕ) 2019/790 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 17ης Απριλίου 2019, για τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας και τα συγγενικά δικαιώματα στην ψηφιακή ενιαία αγορά και την τροποποίηση των οδηγιών 96/9/ΕΚ και 2001/29/ΕΚ,

έχουν την έννοια ότι:

εφαρμόζονται, υπό την επιφύλαξη πράξεων εκμετάλλευσης που έχουν διενεργηθεί και υφισταμένων δικαιωμάτων που έχουν αποκτηθεί πριν από τις 7 Ιουνίου 2021, στη διά κανονιστικής πράξης εκχώρηση, προς όφελος του εργοδότη, των συγγενικών δικαιωμάτων των ερμηνευτών ή εκτελεστών καλλιτεχνών που απασχολούνται με σχέση εργασίας δημοσίου δικαίου, όσον αφορά τις υπηρεσίες που παρέχουν στο πλαίσιο της οικείας σχέσης εργασίας και, ως εκ τούτου, η κανονιστική πράξη πρέπει να είναι σύμφωνη με τις διατάξεις αυτές. Επιπλέον, η κανονιστική πράξη πρέπει να συνάδει με τις διατάξεις των οδηγιών 2001/29 και 2006/115, ιδίως δε με την απαίτηση προηγούμενης συγκατάθεσης για την εκχώρηση των συγγενικών δικαιωμάτων.